

Surányi Márton

KICSIT KESERŰ, KICSIT SZÜRKE, DE PANEL: SZOMSZÉDOK – NÉPLÉLEKTANI TANMESE & KÖZÉRZETI TELEREGÉNY

Szeretet, utálat, nosztalgia. A *Szomszédok* kétségkívül bevonult a magyar televíziózás történetébe, a századvégi magyar populáris kultúra egyik fontos dokumentuma.¹ Vannak, akik rajonganak érte, míg mások blódnak tartják álmodozó modorát. Mindenki ismeri és tud róla beszélni. Ha nem is látta vagy nem pontosan emlékszik a részekre, bizonyos toposzok bevonultak a társadalom kollektív tudatába: Feri beszállása az internetbe vagy az, hogy mennyire vágyik a Microsoft *Windows 95* program után; Oli úr csóközöne, vagy Gábor Gábor „szívem egyetlen királynője” megszólítása. A sorozat mai szemszögből való értelmezése nem visz közelebb a *Szomszédok*-jelenség megértéséhez. A megértés talán nem is a jó szó, mert valami viszonyítási kísérletnek lehetne nevezni, amivel a *Szomszédok* megszületését és regnálását lehetne indokolni. Egy korszakot reprezentál, a későszocializmus médiastruktúrájának elmúlását és átmenetet a globális piaci kultúrába.² Mesedokumentum a rendszer-váltás előtről és utánról, három család sorsán végigkövetve.

De miért is tűzik időről időre műsorra? A sorozat bizonyos szereplőinek, mint például Vágási Feri vagy Janka, egész kis kultusza alakult ki. Eme rajongást inkább ironia és gúny táplálja. Feri esetében a számítástechnikával kapcsolatos megjegyzése és a különböző utcai bunyóin („gazdagréti Rambo”, „gazdagréti Batman”), Jankánál pedig az alkoholhoz való baráti viszonyán szoktak élcelődni. Emellett a monumentális terjedelem is ideális, mert a nézők szeretik a rendszerességet és a kiszámíthatóságot. Sokáig, ugyanabban az időben kapják tulajdonképpen ugyanazt, ez a *Szomszédok* esetében is megállta és megállja a helyét. A retro pedig nagy népszerűségnek örvend a mai napig, az emberek szívesen tekintenek vissza fiatalságukra vagy csodálkoznak rá szüleik korára. S bizonyára anyagi okai is vannak egy korszakot jelentő alkotás újbóli vetítésében. De akkor mi is ez a *Szomszédok*? A sorozatot nem esztétikailag kívánom görcső alá venni, inkább pár jellegzetességét mutatnám be.

A nyolcvanas évek második felére a Kádár-rendszer gazdasági- és ideológiai alapjai kezdtek ingataggyá válni. Az ország komoly nehézségekkel küzdött, melyet meg lehetett próbálni szépíteni és tompítani, de a totális elhallgatáshoz már nem volt elég erős a struktúra. Óvatos nyitás történt a Nyugat felé: gazdasági kapcsolatok élénkítése, az utazási korlátok lazulása és a különböző nyugati mintákkal szembeni elnézőbb magatartás. S ez ugyanígy megvolt a televíziózás esetében is. A *Szomszédok* alkotói közül többen voltak Angliában szakmai ösztöndíjasként, ahol bepillantást nyerhettek az ottani műsorstruktúrába. Jelen sorozat egyik mintája a BBC-n heti két

¹ György 1998, 311.

² Uo.

alkalommal sugárzott East-Enders volt.³ Egy londoni munkáskerületben játszódó szappanopera, mely a társadalmi folyamatokat és a magánszféra világát is egyaránt igyekszik megjeleníteni.⁴ A *Szomszédok* merített e sorozatból, ám az angol műsor-folyam kevesebb külső helyszínt tartalmazott, és az egyéni játéokra is nagyobb hangsúlyt fektettek.

A magyar teleregény esetében három család szakmai és magánéleti történései vannak a középpontba állítva, az aktuális közéleti kérdésekkel fűszerezve. Úgy próbál nem politizálni, hogy mégis politizál, illetve úgy politizál, hogy nem nagyon mond semmit. A nesze neki, fogd meg jól klasszikus esete. A rendszerváltás előtti részekben a változásokkal összhangban adja elő szofisztikáltan az országban s a világban zajló eseményeket. A rendszerváltás után azonban, mikor kialakultak a politikai szekértáborok, akkor vagy túl kormánykritikusnak, vagy éppenséggel túlságosan kormánypártinak titulálták a teleregény hangvételt. Ezen azonban ne csodálkozunk, ahány ház, annyi vélemény. Kik a *Szomszédok*? Ők a szimbolikus, hétköznapi hősök. A kisemberek. Kik becsületesen dolgoznak, bármilyen rendszerről is legyen szó, de alig boldogulnak. Állandó egzisztenciális nehézségekkel küzdenek ugyan, de erkölcsi tartásuk nem roppan meg. Valamiféle kontinuitást képviselnek, mely rendszereken ível át. S ez az alkotói koncepció be is vált: a rendszerváltást követően tovább nő a műsor népszerűsége, a változásokat nehezen viselők számára az állandóságot és a biztonságot testesítik meg. Megmaradnak annak, amik voltak: kisembernek. Ugyanakkor a sorozat népszerűsége ezt a kisember-típust felértékeli. A Kádár-korszak kultúrpolitikájának része volt a mindennapok történéseiben való visszatükröződés.⁵ A rendszerváltás után pedig a pártok mindig az átlagemberre hivatkoznak, szóban értük, valójában a szavazataikért szállnak harcba. Csábították őket, néha el is csábultak, de igazából csak túlélni akartak.

A *Szomszédok* főhősei közül senki sem változott át szélhámossá, pártkatonává vagy karriervállalkozóvá. Magenheim dolgozott ugyan menő magánklinikán, de nem adta fel mentőorvosi hivatását, nem vett villát, maradt a panelben. Alma nem ment külföldre dolgozni, holott csábították, nyelvtudása is megvolt hozzá. Feri nyomdászként próbált boldogulni, és nem volt kapható számla nélküli fusira. Taki bácsi sem vállalt feketefuvart. Mert félték. A büntől, a következményeitől, a szégyentől. Sokszor a becsületességük és szabálykövetésük sodorja őket veszélybe. Juli ugyan egy fodrász-, kozmetika- és fotó stúdió egyik tulajdonosa, azonban az kiderül, hogy a pénz nem az ő világa. De térjünk csak vissza a Lantos utcába!

A Lantos utca 8-ként szereplő ház valójában a Csiki-hegyek utca 1. Ez a panelház a sorozat archetipikus helye és dramaturgiai központja.⁶ A sorozat helyszínét tekintve több lehetőség közül végül a gazdagréti lakótelep mellett döntöttek az alkotók. Itt

³ Vadas 1989, 6.

⁴ Uo. 126.

⁵ György 1998, 313.

⁶ Antalóczy 2006, 48.

kibéreltek, majd megvásároltak egy emeletet, a három család és a Gábor-Juli stúdió részére. Új lakótelep, új lakók- minden adott egy új kezdethez. Horváth Ádám, a rendező ragaszkodott hozzá, hogy lakótelepi környezetben játszódjon a történet. Azonban nem csupán egy lakótelep együttélési konfliktusait és nehézségeit kívánta megjeleníteni. A forgatókönyv eredetileg úgy készült volna, hogy egy háromtagú írói csapat felel annak elkészültéért.⁷ Mindegyik író egy család történetét írta volna, egyenként 10 perces anyagot, melyet a rendező vagy a dramaturg dolgozott volna egybe, s így jött volna ki a félórás epizód. Majd próbálkoztak azzal, hogy a három író által írt anyagot az egyikük gyúrja egységessé, de ez sem bizonyult hosszú távon sikeresnek. Horváth Ádám belépésével e probléma megoldódott, ezután ő dolgozta át olyanná, hogy gördülékenyen mehessen belőle a forgatás.

A három család eltérő életkorú, összetételű és társadalmi helyzetű. Takácsék, István és Lenke nyugdíjasok, az M0-s építése miatt kell feladniuk kertes házukat. Vágásiék fiatal házaspár: Feri nyomdász, Jutka tanár, akik eddig albérletben tengették életüket, ám ennek ezennel vége, s átvehetik a frissen épülő tízemeletes egyik lakásának a kulcsát. Sokévnnyi spórolás után költözik be új otthonába Magenheim Ádám, az orvos, a kozmetikus felesége, Juli és lányuk, Julcsi. Eredetileg más életkorú és foglalkozású családokban gondolkodtak az alkotók. Magenheim tv-szerelő lett volna, a Vágási család egy középkorú tanár-orvos házaspár lett volna két gyerekkel.⁸ Ám a koncepción változtattak a forgatókönyv írása közben.

E három család tagjai a szappanopera főszereplői. Mellettük vannak a minden részben felbukkanó szereplők. Takácsék unokája, Alma, aki majd szintén a ház lakója lesz. Későbbi férje, János is szép lassan főszereplővé avanszál. Magenheim Ádám anyósa, Juli édesanyja Szikszay Etus, alias tyúkanyó. Jellemzője, hogy minden részben elmondja, mennyi munka van a kerámiáival. Sümeghy és Böhm, majd Kutya úr az a lakó, aki a teleregény történéseinek állandó részese. Sümeghy operáénekes, ki talán a legnagyobb változáson megy keresztül a megszemélyesített karaktert tekintve. Kezdetben egy kiállhatatlan, kötekedő hangos szomszéd volt, ám fokozatosan kapott pozitív személyiségjegyeket. A sorozat végére pedig egy kedves, kedélyes öregúrrá változott, a közösség szerves részévé.

A sorozat legfőbb ereje a mindennapiságban rejlik. A szimbolikus környezet, a lakótelep lakóinak átlagos életének ismerős problémáival szembesülnek a nézők. Ezek az események vagy velük, vagy egy ismerősükkel is megtörténtek, de mindenesetre hallottak róla: nincs meleg víz, rossz a világítás a lépcsőházban, magas a közös költség. Nevetségesnek ható problémák, de a nézők ezekkel az élethelyzetekkel azonosulnak. A sorozat egészére jellemző a társadalom mentális állapotának visszatükrözése: az állandó panaszkodás. Sosincs pénz, nincs jövőkép, csak nagyon sok munka és nehézség van. Megoldási kísérletek nem nagyon fogalmazódnak meg, mondván, kisemberek vagyunk, nem vagyunk döntési pozícióban. A negatív attitűd ellenére

⁷ Vadas 1989, 73.

⁸ Uo. 74.

nincs múltba révedés. Egyedül Kenéz elvtárs, a nyomda párttitkára tekint vissza könnybe lábadó szemekkel a számára dicső múltba. Az egész teleregényben a jövőbe vetett, de igazából meggyőződés nélküli remény kristályosodik ki. A rendszerváltást is egyfelől felszabadulásként, a lehetőségek kitérőként fogták fel, mikor is a remények és a megújulás ideje jöhet el. 1991-92-re, mikorra kiderült, hogy a rendszerváltás nem jelenti a nyugati életszínvonal automatikus bekövetkeztét, a *Szomszédok* a biztonság és állandóság metaforáját jelentette.⁹ Az elszegényedés bemutatása fontos értéke a sorozatnak, nem huny szemet bizonyos problémák felett. Ilyen például a teleti ABC-ben az éhségtől majdnem összeeső nyugdíjas, Böhm kiselőadása szegényes vásárlásairól, vagy az a jelenet, mikor az erdőben fát és növényeket gyűjtenek, melyből majd teát készítenek. A szereplők kifejezik szolidaritásukat, ezzel mintha azt üzennék a döntéshozók felé, hogy a megoldás az ő kezükben van. Az anyagi nehézségek visszatérő elemként mutatkoznak meg a részekben. Egy nyaralás például komoly tehertétel, Vágásiék rendszeresen csak az iskolai táborban tudnak kikapcsolódni. Takácséknak kapóra jön, hogy János főerdész, így tud szerezni helyet valamelyik erdészházban. A Magenheim család sem a luxusnyaralásairól híres: hol egy Dunakanyarban lévő mentős üdülő, hol egy kis kerékpártúra, máskor pedig az Etus által gründolt nyaraló szolgálja a nyári üdülést. Mindenkiben túlteng a puritánság, egy csendes zugra és nyugalomra vágyik, hogy olyat tehessen, ami a mindennapokban csak vágyalom: Virág doktor és Etus strandolnak, s a sör mellé sült kolbászt esznek. Juli a nyaraláson kijelenti, hogy ő nem hajlandó főzni, s ők minden nap étteremben fognak ebédelni.

A munka központi eleme a szériának. A rendszerváltás után a munkanélküliség a magyar valóság egyik legégetőbb problémája volt, s ennek tükröződnie kellett a két hetente jelentkező *Szomszédok*ban is. A főszereplők dolgoznak, többen nyugdíj mellett. Etus, aki keramikus, és Sümeghy Oszkár énekes a két szabadúszó, kik művészként keresik meg a kenyérre valót. Érdekes, hogy amíg Sümeghy inkább negatív szereplő, addig rengeteg fellépése és magántanítványa van, és anyagi helyzetére sem panaszkodhat. Az évek múlásával a felkérései megritkulnak, megszelídül, összebarátkozik a házbeliekkel, udvarolni kezd Lillácskának, de anyagi helyzete és egészsége megindul a lejtőn. Etus valójában a Magenheim család motorja. Özvegy, nem egyszer elmeséli, hogy férjét '56-ban veszítette el – ez egy kis politika becsempészése a történetbe. Csak férfi barátai vannak, akik kimondva vagy kimondatlanul küzdenek kegyeiért, ám ő rendíthetetlenül őrzi függetlenségét. Hangsúlyozza, hogy ő magának dolgozik, s ha sikerül valamit eladnia kerámiáiból, akkor annak csak örülni lehet. Vannak elvek, de azért megjelennek a színen különböző vállalkozók, akik nagy volumenű megrendelésekkel bombázzák. Folyamatos kettősség látható: az öntörvényű művész és megrendelésre dolgozó nagymama. Szeret koncertre, színházba, moziba járni, eljárni kirándulni, de nem riad vissza a fizikai munkától sem,

⁹György 1998, 315.

ha kell, segít unokájának az iskoláját kifesteni. A világra nyitott, fiatalos, kedves nagyi. Szeret viccelődni, már-már túlzottan pozitív hős.

A *Szomszédok* szereplői idealizáltak. Csupa pozitív szereplő, akiket a külvilág és a gonosz emberi gyarlóságok sem nagyon fertőznek meg. A Vágási Ferit alakító Nemcsák Károly egy vele készült interjúban meg is jegyzi, hogy túlságosan jófiút alakít.¹⁰ Feriről elmondható, hogy jó pár alkalommal verekedésbe keveredik, de mindig nemes ügyért cselekszik, ok nélkül soha nem emel kezét senkire, és soha nem ő a kezdeményező fél. Rossz tulajdonsággal alig rendelkezik, talán a sorozat elején van egy féltékenységi fellángolása, s csalódottságában lerészegedik. Mikor bűncselekménnyel gyanúsítják, jó állampolgár módjára börtönbe vonul, miközben a vádak alaptalanok. Munkatársa, Otlakán Géza rosszul lesz, hazakíséri, amiért feletteseitől megrovásban részesül. Akcióhősöket megszegyenítően sok kalandba keveredik, ám ő sem sérthetetlen: megverik, megdobják kövel, rázuhan egy farönk, foci közben kimegy a lába, elgázolják. Házasságuk hajnalán féltékenykedik, s e nehéz lelki terhet egy alapos lerészegedéssel próbálja orvosolni. Aztán már semmi ilyesmi nem történik, mintaházasságukról viszont folyamatosan tájékoztatják a külvilágot. Az idő múlásával Ferin látszódik a kispolgári papucsférj szerepébe való belecsúszás. Mindent megcsinál, különmunkákat vállal, ellent nem mond otthon. Az otthoni idillbe menekül a mindennapok nehézségei elől. Lehet ezt mintának állítani, de annyira nem életszerű, hogy elvárhatatlan, ez nem azonosulásra, inkább szánalomkeltésre alkalmas. Az ő színészi teljesítményén látszik legjobban az idő múlása: egyre unalmasabb, szürkébb és mesterkétebb, totális kifáradás.

Ez a kifáradás amúgy az egész sorozatra érvényes. A kereskedelmi televíziózás, a nyílt médiapiac megjelenésével egyre nagyobb lett a verseny. Egyre több csatorna vált elérhetővé a nézők számára, akik valami újra vágytak. A *Szomszédok* hozta a megszokottat, a kötelezőt, de megújulásra nem nagyon volt képes. A szereplőgárda megöregedett, nem sikerült helyettük új karaktereket találni. Az egész nagyon lassúvá, vontatottá vált. Hartai Tamás, a kétes üzletember felbukkanásával mindenképpen az izgalmak fokozása volt a cél. Ő először is Gábor Gábor üzleti partnere volt, s szerette volna az egész stúdiót megvenni, de a tulajdonosok nem adták be a derekukat, köztük Juli, akit Hartai el is akart csábítani. A bűn kiapadhatatlan forrása volt tehát, s a balhék és törvénytelenések elkezdtek sokasodni.

A sorozat tipizálja a szereplőket, s szimbolikus szereplőkkel igyekszik a különböző társadalmi csoportokat bemutatni. A jó, pozitív szereplők mellett természetesen negatív megítélésű figurák is feltűnnek. Bakonyi elvtárs példázza a hatalommal való élés és visszaélés esetét. A pártember, a politikus, ki mindent megtehet: ha valami stikli van, akkor elég egy telefon, és a dolog el van simítva. S ő az, aki a pártállami

¹⁰„Egy idő után az nagyon zavart, hogy olyan nagyon tiszta gyerek voltam ebben a sorozatban. Egyenes. Azt gondoltam, hogy azért tele vagyunk mi mindenféle kis bajokkal, meg rosszindulatokkal, ki milyen mértékben. De én nagyon-nagyon egyenes voltam, valami kis bonyodalom kellett volna, valahogy életszerűbbé lehetne az egészet tenni.” Vadas 1989, 175.

időkben meglévő pozícióját át tudja transzformálni a rendszerváltás utáni időkre is. Amellett, hogy gátlástalan törtető, rossz családapa is. Klarissza a stúdió állandó vendége, az új burzsoázia feltörekvő képviselője. Férje Albert, ki egy mágikus szereplő, egyszer látható egy pillanatra csupán. A butácska Klarissza szimbolizálja az újjgazdagság értéknélküliségét, ahol csak a külsőségek felszínessége számít. Madarasi Bandi is egy tipikus karakter. A privatizációba beszálló boltvezető, ki ugyan nem nyeri meg a pályázatot, de alkalmazottként marad a bolt élén. A túlélést és a maradást szimbolizálja, egy ideig a Központban dolgozik (legyen az bármi is), de a szíve visszahúzza. Majd belefárad az egészbe és egy lakótelepi kis üzletben folytatja, odacsábítva Lenke nénit is. Lenke is többször elhagyja szeretett közértet, de a delikát üzlet és a virágbolt sem az ő világa. Taki piros Ladája is szimbolikus, állandóan panasz-kodik, hogy mennyi a baj vele, de se pénze, se szíve nincs lecserélni. Alma és János lakásmizériája is tipikus, pénzük kevés, építkezni kezdenek, amire rámegegy a kapcsolatuk. S a vége az, hogy ugyanúgy a nagyszülőkkel laknak együtt. Az ismerős, megszokott közegeből nem tudnak és talán nem is akarnak kiszakadni, annak ellenére, hogy ezt az állapotot fenntarthatatlannak tartják.

A sorozat minőségét rontja a többszörös szereplő-felhasználás. Különböző színészek többször is feltűnnek, eltérő karaktereket megformálva. Elég sok ilyen van, csak néhány példát kiragadva. Az egyik ilyen Csányi János, aki Góliát néven gyakran feltűnik a képernyőn. Költöztető vállalkozása van, és Vágási Ferivel szokott „keccsölni”. Érdekes, hogy Sümeghyvel is világi cimborák, mert ő is énekelt anno. Azonban a szappanopera 9. részében használt autókkal kereskedik, Etus felismeri és Korompai II, alias Krumpli néven szólítja meg az ex-focistát. Később pedig Ferihegyen taxis-hiéna, aki Taki bácsit fenyegeti meg, hogy elhappolja előle a repülőtérré érkező utasokat. Társa pedig Ernő bácsi. Az az Ernő bácsi, akit Etus befogad, a ház körüli teendők ellátásáért kosztot és kvártélyt kap. Ernő bácsi az itallal szakító alkoholista, a lecsúszást és az újrakezdést szimbolizálja, ki télen-nyáron ugyanazt a kötött sapkát viselve fontoskodik. Ő először raktárosként ténykedik a Sudár Lászlót (presszós Laci) sofőrként foglalkoztató vállalatnál. Vagy ott a postás Mimike, aki iránt Kutya úr táplál gyengéd érzelmeket. Ő a sorozat hajnalán Jutka előző iskolájában az igazgatónő, s nem a későbbi szerepének a személyiségjegyeit hordozza. Maki Magenheimékhez szállít mosógépet. Majd ő a presszó folyton evő és elalvó biztonsági embere. Vagy éppenséggel Kristóf, Julcsi későbbi lovagja, ki gyerekként és tinédzserként teljesen mást alakít.

A megélhetés és a pénz állandó központi témája a sorozatnak. Emellett elég sok a megjelenített bűncselekmény és erőszakos cselekmény. Autófeltörés, lopás, rablás, nemi erőszak kísérlete, gázolás, túszejtés, robbantás, megannyi verekedés. A nagy bunyós Feri mellett János élete is többször veszélybe kerül munkája során az erdőben. Az, hogy a fatolvajok rálőnek vagy odacsapnak a fejszével, szinte már az éves

rutinjának a része. A presszó se egy leányálom, van ott robbantás, kábítószer-terjesztés, védelmi pénz követelése és pár verekedés. Minden szereplő közvetlenül vagy valamely rokona révén tapasztalhatta az erőszak fenyegető jelenségét.

Ami furcsaság még és csak később tűnik fel, hogy a *Szomszédok* szereplőinek a házba beköltözést megelőző életükről alig tudhatunk meg valamit. Mágenheim Ádámot Etus nevelte, akinek férje '56-ban tűnt el. Alma anyja a sorozatban hal meg autóbalesetben. Feri nevelőotthonban nőtt fel, neki sikerül megtalálni az anyját, de nem egészen jól sül el találkozásuk. Jutka szüleit ismerjük. Bóhmről kiderül, hogy pap akart lenni, és volt már nő. Sümeghy beszél arról, hogy '44-ben katonaszökevény volt. A szereplőknek alig van barátja, ha van, azzal is munka révén keverednek kapcsolatba. Feri egy olyan ügyvéddel lesz jóban, akivel előtte ügyfelek voltak. Julinak egyetlen barátnője sincs, őt csak férfiak próbálnák elcsábítani, köztük férje egyik kollégája/barátja. Lenke néni se dicsekedhet barátnővel: akivel egyszer beül egy cukrászdába, azzal is megromlik a kapcsolata. Takinak még ott volt a kórus, de az is szép lassan leépül, marad a család meg pár taxis haver, akivel szót válthat. Alma csak lovagokkal büszkélkedhet, de velük aztán szép számmal. Érdekes, hogy mindig a rendezett, családcentrikus nézőpont fogalmazódik meg a szériában, de elég sok kis kaland és kapcsolat színesíti a panelszürke hétköznapiakat. Természetesen Feri semmilyen házasságon kívüli kapcsolatba nem keveredik. János múltja egy fekete folt. Egyik szereplőnek sincs testvére. Az egyetlen kivétel, Jutka, kinek anyja és apja, valamint nagynénje, Janka is megjelenik a képernyőn.

Ahhoz képest, hogy a közösség szerepét próbálják hangsúlyozni, az emberi kapcsolatok elég egydimenziósak. Majd mind a munkához vagy a családhoz kapcsolódik, szinte semmilyen szabadidős tevékenységet nem folytatnak a szereplők. Ha már egy szabadnap adódik, akkor vagy alszanak, vagy elmennének sétálni, ám általában ez sem a realitás, hanem a vágyak netovábbja. Néha szóba jön valamilyen kulturális esemény, ám a kamerába meredten elmondva egyfajta erőltetett programajánló benyomását kelti. Ádám egyszer lemegy futni Julcsival, Feri meg néha focizik, de akkor is megsérül.

Jó pár baki is előfordul, de ez minden film velejárója (a festők imitálják a fal mázolását, Feri kikapcsolt monitornál dolgozik stb.). Nem tudni milyen megfontolásból lett Alma és János találkozásának és szerelmüknek a jelszava a fagyöngy. Az igaz, hogy ősidők óta mágikus tulajdonságokkal ruházták fel, de János erdész, s tudhatná, a fagyöngy egy félp parazita életmódot folytató növény. Habár örökzöld, és lehet, hogy ezzel akartak szerelmük örökkévalóságára utalni.

A *Szomszédok* ereje volt egyben a gyengesége is. A hétköznapi figurák és hétköznapi gondok a beleélést könnyítették meg, a nézők azonosulását a szereplőkkel. Az emelkedő árak, a pénztelen egészségügy, a fiatalok reménytelen helyzete, a semmire sem elegendő nyugdíj. Megoldást nem kínált, de a másnak sem jobb illúzióját megadta a

közönségnek.¹¹ A végére az egész egy keserű, közhelyekkel megtűzdelt moralizálás, mely a magyar néplélekhez eléggé közelálló. Az üzeneteket pedig közelképekkel, kamerába beszélve, a televízióból kibeszélve tették még nyomatékosabbá. Mindent el akart magyarázni az átlagemberek nyelvén a privatizációtól az egészségügyi rendszerig.¹² Ugyanúgy elégedetlenkedtek, mint bárki más az országban, s ez egy receptje volt a sikernek. Eltelt tíz év, s semmi nem változott, ugyanezzel a monotonitással és módszerrel interpretálták kéthetente az országban és a világban zajló eseményeket. S az ő életük is ugyanaz maradt, s az egész sorozat közege kezdett egyre kellemetlenebbül hatni. Az is problémát jelentett a sorozat készítőinek, hogy nem sikerült egy új generációt beépíteniük a történetbe, akikkel az alkotás továbbvihető lehetett volna.

A *Szomszédoknak* sokat köszönhetünk, a szocializmust végét és az utána kifermülő demokrácia nehezen értelmezhető világát próbálták megmagyarázni, így egyfajta kordokumentummá válva. A magas nézettség ismertté tette a színészeket is, s azonosították őket a megformált szerepükkel. Hangvétele ráérezett a társadalom állapotára és igényeire, népszerűsége ezért volt sokáig kimagasló. Bizonyos jelenetek az emberek emlékezetébe vésődtek: Béla bácsi fárasztó példabeszédei, az ország egyetlen mentőorvosának kalandjai, Lenke néni vásárlóbarát akciói, Feri informatikai virtuozitása, Janka ellenállhatatlan vágya a szesz iránt. Egy ország megtanulta, mi az, hogy keccsölni, a Nemzeti Alaptanterv anomáliáival kapcsolatban is mindenki tisztában van. A realitásra törekvő sorozatot azonban a Magyar Televízió pénzhiányra hivatkozva megszüntette. Egy kultikus sorozat ezzel véget ért, egy korszak lezárult. Az ismétléseknek, paródiáknak és a rengeteg mémnek köszönhetően a *Szomszédok* azonban mégsem merült feledésbe.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Antalóczy Tímea: *Szomszédok közt*. Budapest, 2006.

György Péter: Mindannyiunk szomszédai. In: György Péter: *Digitális éden*. Budapest, 1998. 311-319.o.

Vadas Mihály: *Szomszédok*. Budapest, 1989.

Szomszédok: 15 beszélgetés a sorozatról: riportkönyv. (szerk. Vadas Mihály) Budapest, 1991.

¹¹ Antalóczy 2006, 70.

¹² Uo. 72-73.